

Introducere I L. Caragiale a fost un observator lucid și ironic al societății românești din vremea lui, scrierile sale inspirate din această perioadă aducând în fața spectatorului un univers comic de o eterna actualitate.

Cea mai cunoscută și totodată cea mai jucată piesă a lui Caragiale, „*O scrisoare pierdută*” a fost reprezentată pe scenă în 1884 și publicată în revista *Convorbiri literare* în 1885. Aceasta este o **comedie de moravuri** care aduce în teatrul românesc un stil dramatic de un echilibru perfect între elementele clasice și cele realiste, fiind o aspră satiră la adresa moravurilor politice și ale vieții private.

Comedia este o specie a genului dramatic, care stârnește râsul prin surprinderea unor moravuri, a unor tipuri umane sau a unor situații neașteptate, cu final fericit, sursa principală a comicului fiind contrastul dintre aparență și esență.

Piesa aparține **realismului clasic**. Astfel, satirizarea aspectelor sociale, luciditatea observației, veridicitatea obținută prin tehnica acumulării detaliilor, tipologia personajelor încadrează opera în estetica realistă, în timp ce echilibrul compoziției, generalizarea situațiilor și a caracterelor (prostul fudul, cocheta, „încornoratul” etc) țin de clasicism.

Tema „*O scrisoare pierdută*” tratează **tema degradării vieții politice, sociale și private** prin surprinderea unui episod din campania electorală pentru desemnarea unui candidat pentru viitoarele alegeri parlamentare. Autorul va demasca astfel prostia, imoralitatea și minciuna electorală, dezvăluind pe parcursul întregii piese împietirea de interese între două grupări politice locale.

Titlul reliefează intriga sugerând prin substantivul cu articolul nehotărât (*o scrisoare*), faptul că acea scrisoare pierdută este doar unul dintre multele mijloace de șantaj în lupta politică. Prin repetarea situației scenice (apariția unei scrisori similare, care determină numirea „*de la centru*” a lui Dandanache), scrisoarea trecută prin mai multe mâini devine simbol al corupției și al compromisului într-o lume în care iubirea sau onoarea au devenit și ele obiecte de negociere.

Se conturează astfel și **viziunea despre lume** a autorului devenind și mai evident faptul că aici indivizii duc o existență falsă fiind incapabili să discearnă binele de rău, adevărul de minciună, esența de aparență.

Timp și spațiu - Spațiul este fixat exact, „*capitala unui județ de munte din zilele noastre*”. Spațiul scenic are și el o simbolistică aparte: aceea de spațiu de trecere cu deschideri multiple, deoarece primele 2 acte se petrec în „*anticamera bine mobilată și cu multe uși din casa prefectului*” sugerând, de fapt, că deciziile politice nu se iau, așa cum ar fi fost normal, în spațiul public, ci în culise. Același aspect îl sugerează și actul al 3-lea căci întrunirea publică are loc în sala cea mare a primăriei, hotărârea definitivă ca Dandanache să fie desemnat candidat se ia în cabinetul primarului, unde Trahanache se întâlnește cu Tipătescu și cu Zoe. Doar în ultimul act se zărește în fundal orașelul de munte, aici întâmplările au ca decor spațiul deschis, grădina casei lui Trahanache, loc ce comunică cu Grădina publică.

Ca în teatrul clasic, evenimentele se petrec într-o durată unitară pentru că întâmplările din primele trei acte se aglomerează într-o singură zi, cea a desemnării candidatului, în timp ce actul final își mută acțiunea peste 2 zile în momentul încheierii alegerilor, al desemnării câștigătorului și al sărbătoririi publice al acestuia (fapt sugerat prin dialogul dintre Fanica și Zoe din deschiderea ultimului act).

Precizarea inițială „în zilele noastre” a permis regizorilor să actualizeze în diverse moduri lumea ” pe dos” a eroilor lui Caragiale, evidențiind eterna actualitate a piesei.

Conflictul - Ca în orice operă dramatică, la baza textului, se află un **conflict principal**, în acest caz de natură politică, între gruparea lui Trahanache, Tipătescu, Farfuri și Brânzovenescu și gruparea reformatoare condusă de Cațavencu, liderul dăscălimii și așa-zisei **intelectualități de provincie**.

Această grupare pe **criteriul interesului este evidentă încă din lista de personaje** care nu se alcătuiește ca de obicei, nici în ordine alfabetică, nici în ordinea intrării în scenă, ci în ordinea importanței date de puterea/influența personajului.

În piesa lui Caragiale conflictul nu se rezolvă și se amplifică permanent implicând un număr din în ce mai mare de personaje, tehnica fiind cea a „*bulgărelui de zăpadă*” (tehnica amplificării treptate conflictului).

Compoziție și structură- Compozițional, capodopera dramaturgiei românești este alcătuită din 4 acte conțin 9, 14, 7 și respectiv 14 scene. (În total piesa are un număr de 44 de scene)

Neobișnuită este însă **prezența unui singur plan structural**, deoarece viața politică și cea privată amestecă sub semnul aceleiași imoralități, iar existența publică și cea interioară se consumă la nivel acelorași idei fixe exprimate prin automatismele de gândire și de limbaj.

Incipitul propune o situație scenică frecventă în teatrul lui Caragiale: citirea ziarului. Prin indicații regizorale, ca și prin replicile și jocul scenic al personajelor se evidențiază relațiile dintre prefectul Tipătescu și polițaiul orașului, reliefând o anumită familiaritate nepotrivită mai ales prin apelativele „Ghiță” și „Coar Fănică”.

SUBIECT +scene

Finalul surprinde în aceeași manieră comică toate personajele reunite de șampanie, îmbrățișări și atmosferă de veselie unanimă pe care o declanșase victoria lui Dandanache într-un sistem „*curat constituțional*”.

Caracterizarea personajelor: Zaharia Trahanache

Capodopera teatrului comic românesc aduce în scenă o lume de antieroi, de marionete cu acțiuni și mișcări dezarticulate, astfel încât se poate afirma că, pornind de la oamenii vremii sale, Caragiale devine un critic al omului oricărei societăți.

Personajele lui Caragiale reprezintă, ca în orice operă realistă, tipuri sociale, fiind construite pe un defect general uman care le dă valoare de prototipuri negative. Astfel, construcția acestora i-a permis criticului Pompiliu Constantinescu încadrarea lor într-o tipologie: Zaharia Trahanache-incornoratul Tipătescu- amoretul, Zoe-cocheta și adulterina, Cațavencu, Farfuridi și Dandanache-demagogi, cetățeanu turmentat-cetățeanul, iar Pristanda-servitorul. Ele reprezintă și categoria oamenilor politici, infatuați oportuniști, vanituoși ce apelează la orice mijloace sau tertipuri pentru a parveni sau pentru a-și păstra poziția câștigată anterior. De aceea ei nu au moralitate, ci doar discursuri despre morală, nu au sentimente autentice, ci le mimează pentru impresionarea auditorului, nu au principii, nefiind capabil să formuleze opinii pertinente. De altfel, într-o lume în care alesul în parlament este Dandanache „*mai prost decât Farfuridi și mai canalie decât Cațavencu*”(Caragiale) nu putem găsi decât personaje marionete ale propriilor vicii ce populează o lume pe dos cu valori inversate sau truate.

Astfel, o figură interesantă a piesei lui Caragiale este **Zaharia Trahanache**, președintele, la nivel local, al partidului de guvernământ și al Comitetului Permanent, al Comitetului Electoral, al Comitetului Școlar și al altor „comitete și comiții” (configurația generală a personajului fiind stabilită de autor, în mod direct prin didascalii, în prima pagină a textului dramatic).

Personajele lui Caragiale se caracterizează mai întâi prin nume, deoarece, indirect, onomastica ilustrează trăsătura dominantă de caracter. Astfel, numele lui Trahanache sugerează discret vârsta: Zaharia-zaharisit, iar „*trahana*”- cocă moale, anticipând caracterul maleabil, diplomația în viața publică și privată, personajul reprezentând ideea de om politic perfect adaptat unei societăți „*fără moral și fără prințip*”.

Ca șef de partid își joacă perfect rolul pentru că are experiență și cunoaște toate manevrele politice. Spre deosebire de Cațavencu, el și-a atins toate scopurile și vrea doar să-și păstreze locul câștigat. Interesat numai de păstrarea imaginii publice, de „*prezident venerabil, de familist și de ce cetățean onorabil*”, Trahanache pare a ilustra tipologia clasică a soțului înșelat, a încornoratului.

Sub aparența naivității și a ticăielii senile, însă nenea Zaharia dă dovadă de o luciditate, o intuiție și un simț practic deosebit, care îl ajută să descopere rapid punctul vulnerabil al lui Cațavencu și să contracareze prin polița falsificată șantajul acestuia- **secvență cheie în realizarea adevăratului portret al personajului**

Este, deci, mai verosimil faptul că Trahanache nu este un naiv, ci tolerează relația dintre soția sa și prietenul Tipătescu pe care îl îndeamnă insistent „*să-i fie de urât Joițichii*”. Pentru că nu-l interesează decât aparența de respectabilitate, vorbește mereu despre morală, „*prințipii*” și „*onoarea de familist*”.

Ticul verbal „ai puținică răbdare” sugerează, pe de o parte, ticăiala (zahariseala/ senilitatea), dar, mai ales, faptul că, eficient și calculat, uneori are nevoie de ceva mai mult timp pentru a da un răspuns sau pentru a lua o decizie.

Limbajul personajului este și el un important mijloc de caracterizare. În cazul lui Trahanache maniera de a vorbi trădează incultura prin cacofonii: „*va să zică că*” sau prin pronunțarea greșită a unor cuvinte precum: „*docoment*”.

Alături de Joița, tânăra și energica lui soție, prezența scenică a lui Trahanache are efecte comice pronunțate.

Relația ZOE-TIPĂTESCU

Stâlpi ai puterii locale și prieteni cu interese comune, Zaharia Trahanache și Ștefan Tipătescu alacătuiesc un triunghi conjugal, împreună cu Zoe, soția adulterină, fapt care le consolidează relația politică, așa cum soțul încornorat observă cu „naivitate”: „*Pentru mine să vie cineva să bănuiască pe Joița, ori pe amicul Fănică totuna e...E un om cu care nu trăiesc de ieri de alaltăieri, trăiesc de opt ani, o jumătate de an după ce m-am însurat a doua oară*”.

Zoe Trahanache este tipul cochetei și al femeii voluntare (incăpățânată) și ambițioase, care apelează la toate armele feminine pentru a-i manevra pe cei din jur. Dintre personajele feminine ale comediilor sau schițelor lui Caragiale, ea este cea mai cultivată, mai inteligentă și mai abilă. Singură, într-o lume a bărbaților (viata politică nu era accesibilă femeilor în acea vreme), Zoe este, de fapt, cea care ia deciziile. Autorul îi fixează statutul social prin raportare la soțul ei, Zaharia Trahanache, cel mai important om politic al județului: „*soția celui de sus*”

Contrastul dintre o asemenea femeie energică și voluntară și personajele masculine, reduse la rolul de marionetă devine, așadar, o importantă sursă a comicului.

Ștefan Tipătescu este prefectul județului, așa cum notează autorul în lista cu *Persoanele de la începutul piesei*, dar, în același timp, el intruchipează în comedie tipul donjuanului, al junelui prim. Prietenul cel mai bun al lui Zaharia Trahanache, Tipătescu o iubeste pe sotia acestuia, Zoe, femeia cocheta, având cu acesta o legătură amoroasă imediat după casatoria cu sotul „încornorat”.

În comparație cu celelalte personaje ale piesei, Tipătescu este cel mai puțin marcat comic, fiind, spre deosebire de toți ceilalți un om instruit, educat, dar impulsiv, după cum îl caracterizează în mod direct și Trahanache: „*E iute! n-are cumpăt. Aminteri bun băiat, deștept, cu carte, dar iute, nu face pentru un prefect.*”

Deși nu sunt sanctionate prin comicul de limbaj, personajele *cu carte* (Ștefan Tipătescu și Zoe) sunt ironizate pentru legătura amoroasă extraconjugală, semnificative în acest sens fiind numele lor de alint (Fânica și Joița).

În fond Tipătescu trăiește o drama. De dragul unei femei pe care este nevoit să o împarta cu altcineva, sacrifică o carieră promitoare la București, așa cum remarcă chiar Trahanache: „*Credeți d-voastră că ar fi rămas el prefect aici și nu s-ar fi dus director la București, dacă nu stăruiam eu și cu Joița... și la dreptul vorbind, Joița a stăruit mai mult...*”

Dincolo de aparente, în cuplul pe care Zoe îl formează cu Tipătescu, femeia este polul rațional, puternic și care detine controlul asupra relației. Astfel o scena-cheie pentru evidențierea relației dintre cei doi este cea în care Tipătescu nu acceptă compromisul politic și îi propune Zoei o soluție disperată, aratându-se gata să renunțe la tot de dragul ei: „*Să fugim împreună...*”. Ea intervine însă energic și refuză „nebulnia”, nevrand să renunțe cu niciun pret la poziția de prima doamnă a orașului de provincie. De aceea îi răspunde ferm prefectului: „*Ești nebun? dar Zaharia? dar poziția ta? dar scandalul și mai mare care s-ar aprinde pe urmele noastre?...*” pentru că izbucnirea scandalului o îngrozeste mai tare decât pierderea barbatului iubit

Replica ei la întrebarea lui Tipătescu dacă îl iubeste stărneste râsul spectatorilor și al cititorilor pentru că ascunde o ironie amară: „*Te iubesc, dar scapa-ma.*”, punând în evidență ipocrizia femeii.

În confruntarea dintre cei doi în ceea ce privește depunerea candidaturii lui Catavencu, prefectul este cel care cedează până la urma de dragul Zoei: „*În sfârșit, dacă vrei tu... fie!... Întâmpale-se orice s-ar*

întâmpla... (cu hotărâre) Domnule Cațavencu, ești candidatul Zoi, ești candidatul lui nenea Zaharia... prin urmare și al meu! Poimâine ești deputat!..."

Crispata, incordata, pe parcursul întregii comedii, Zoe devine la sfârșitul piesei, când orice motiv de îngrijorare dispare, generoasa, fermecatoare, „o dama buna”, spunându-i lui Catavencu: „Eu sunt o femeie bună... am să-ți-o dovedesc. Acuma sunt fericită... Puțin îmi pasă dacă ai vrut să-mi faci rău și n-ai putut. Nu ți-a ajutat Dumnezeu, pentru că ești rău; și pentru că eu voi să-mi ajute totdeauna, am să fiu tot bună ca și până acuma.”

Finalul comediei aduce împăcarea tuturor. Odata ce intra în posesia scrisorii, Zoe devine triumfătoare, se comporta ca o doamna, își recapătă superioritatea la care renunțase pentru scurt timp, face promisiuni liniștitoare pentru ceilalți („Du-te și ia loc în capul mesii; fii zelos, asta nu-i cea din urmă Cameră!”, i se adresează lui Catavencu), în timp ce Tipatescu se retrage cuminte, ca și mai înainte, în umbra ei.

Tipuri de comic

Prin valorificarea maximă a acestei categorii estetice, Caragiale este, incontestabil, maestrul comediei românești. Și aici, sub răs, se ascunde intenția autorului de a sancționa defectele oamenilor și ale societății, precum în comedia clasică, sursa comicului este tot contradicția între aparență și esență, dintre ceea ce vor să pară personajele și ceea ce sunt de fapt (**comicul de intenție**).

În primul rând, se remarcă prezența **comicului de situație**, ce punctează întreaga acțiune a piesei. El este generat de raporturile dintre personaje sau de răsturnările spectaculoase de situație: triumful conjugal, cuplul comic Farfuridi-Brânzovenescu, pierderea și găsirea succesivă a scrisorii, impunerea surprinzătoare a unui candidat de la centru, manifestările contradictorii ale Zoei ce leșină în fața lui Trahanache, dar e violentă cu amantul încăpățânat, dar și prezența cetățeanului turmentat care provoacă și rezolvă intriga.

Comicul de moravuri sancționează „poza” socială și morală a personajelor prin ironizarea ignoranței, ipocriziei, lipsei adevăratelor valori atât în viața politică, cât și în cea personală, impostura, într-o formulă ce lasă, totuși, senzația de viață.

Comicul numelor ocupă un loc important, fiind nu doar o sursă de amuzament, ci și un puternic instrument de caracterizare căci onomastica personajelor sugerează trăsătura lor dominantă. Astfel, conform studiului lui Garabet Ibrăileanu („Numele proprii în opera comică a lui Caragiale”) s-a stabilit că numele personajelor ar putea sugera: Zaharia Trahanache= zahariseala+cocă moale, Cațavencu= cațaveică(haina cu două fețe)-demagog cu două fețe, Agamiță Dandanache = diminutiv caraghios al numelui eroului troian Agamemnon, asociat ideii de dandana=încurcătură, Farfuridi Brânzovenescu=nume cu rezonanță culinară, Ghiță=slugărnicie, umilință (Pristanda=numele unui joc popular în care pașii se adaptează muzicii), cetățeanul turmentat-nu este individualizat prin nume, reprezentând categoria alegătorilor amețiți de viața politică, Tipătescu=tip bine, tânăr.

Comicul de limbaj este cel mai bine reprezentat, având o pronunțată funcție de identificare și de caracterizare a personajelor (poziție socială, profesie, nivel de cultură, inteligență). Cu puține excepții, personajele se exprimă greșit, într-un limbaj pleonastic, presărat cu tautologii, truisme, cuvinte stălcite, contradicții în termeni sau nonsensuri, ca de exemplu: pronunțarea greșită („andrisant”, „bampir”, „renumeratie”- Pristanda, capitaliști – Farfuridi), ticuri sau automatisme verbale: „curat murdar”/ „curat constituțional” – Pristanda, / „la 12 trecute fix”- Farfuridi și nonsens: „după lupte seculare care au adunat 30 de ani”, etc.

Toate aceste greșeli de limbă sunt o inepuizabilă sursă de răs, punând în lumină golul sufletesc și intelectual al acestor persoane.

Asadar, comediiile lui Caragiale rămân actuale, în ciuda trecerii timpului deoarece personajele sale transmit un tip de adevăr cere depășește granițele ficțiunii. Astfel, infidelitatea, demagogia, slugărnicia, prostia incultura sunt aspecte pe care dramaturgul le sancționează prin răs, mizând pe valoarea educativă a artei.

De asemenea, prin arta compoziției, prin schemele dramatice, clasice, reconstruite și reconfigurate surprinzător, Caragiale rămâne neegalat în spațiul comediei românești, iar „O scrisoare pierdută”, capodopera dramaturgiei noastre.